

Skjøtselsplan

for

Dillern – Ørnes naturreservat

Fylkesmannen i Nordland

Rapport

	TILGJENGELIGHET Internett: www.fylkesmannen.no/nordland www.miljostatus.no/nordland	DATO: 19.09.2005 SIDETALL: 16
FORFATTER: Fylkesmannen i Nordland		
PROSJEKTUTFØRELSE: Fylkesmannen i Nordland		
SAMMENDRAG: Fylkesmannen i Nordland har i samarbeid med Miljøfaglig Utredning utarbeidet skjøtselsplan for Dillern-Ørnes naturreservat i Nesna kommune, Nordland fylke. Reservatet er opprettet blant annet for å bevare et skogsområde med en nordlig og i norsk målestokk større hasselforekomst med plantegeografisk interessante arter, deriblant vårerteknapp og den nordligst kjente forekomsten av skogbingel, samt den tilhørende fauna. Skjøtselsplanen er bygd på planprinsipper, retningslinjer og generelle forslag til tiltak. Formålet med planen er å sikre en enhetlig, mer forutsigbar og bedre forvaltning av reservatet.		
EMNEORD NORSK Dillern-Ørnes naturreservat Skjøtselsplan Lauvskog Hassel Skogbingel		
Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdelinga Roar Høgsæt		
TITTEL: Skjøtselsplan for Dillern - Ørnes naturreservat		
Fylkesmannen i Nordland. Miljøvernavdelinga, Moloveien 10, 8002 Bodø		

Forord

Miljøfaglig Utredning AS v/ Helge Fjeldstad utarbeidet på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland utkast til skjøtselsplan for Dillern - Ørnes naturreservat i Nesna kommune. Fra Fylkesmannen i Nordland sin side ble det foretatt korrektur og formalkontroll av planutkastet før det ble sendt på høring til grunneiere og kommune.

Under høringsprosessen kom det innspill fra en grunneier. Fylkesmannen i Nordland har på bakgrunn av dette utarbeidet og vedtatt den endelige skjøtselsplanen.

Bodø, 19.09.05

Roar Høgsæt

Innhold

Forord	3
Innhold	4
1 Innledning.....	5
2 Metode.....	6
2.1 Naturfaglige registreringer	6
2.2 Fremmede treslag	7
2.3 Skjøtselsplanen.....	7
3 Resultater.....	9
3.1 Naturfaglige verdier	9
3.1.1 Generelle naturforhold	9
3.1.2 Tidligere bruk og utvikling	9
3.1.3 Forekomst av hassel, skogbingel og vårerteknapp.....	10
3.1.4 Mulige trusler og skjøtselsbehov.....	10
3.2 Skjøtselsplan.....	11
3.2.1 Prinsipper	11
3.2.2 Retningslinjer	11
3.2.3 Generelle tiltak	11
4 Kilder.....	13
4.1 Skriftlige kilder	13

1 Innledning

Dillern - Ørnes naturreservat ble opprettet ved kgl. res. 12. desember 2000 av Regjeringen i statsråd. Formålet med fredningen, slik det er formulert i fredningsforskriftene, er *"å bevare et skogområde med en nordlig og i norsk målestokk større hasselforekomst med plantegeografisk interessante arter, deriblant vårerteknapp og den nordligst kjente forekomst av skogbingel, samt den tilhørende fauna."*

Reservatet er på 445 dekar, og omfatter en sørvendt li på Handnesøyas vestligste del , se kartvedlegg 2.

Fredningsforskriftene gir rammer for skjøtselsplanen, med sine regler om hva som er tillatt og forbudt innenfor reservatet. Disse er gjengitt i vedlegg 1.

I kap. VII angis at forvaltningsmyndighetene *" kan gjennomføre skjøtselstiltak for å fremme fredningsformålet. Det bør utarbeides skjøtselsplan som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak."*

Formålet med skjøtselsforslag er å foreslå tiltak som primært ivaretar fredningsformålet. Denne planens formål er å gi klare retningslinjer for forvaltningen av reservatet. Den inneholder forslag til skjøtselstiltak, samt prinsipper og retningslinjer for forvaltningen.

Bilde 1: Skogbingel

2 Metode

2.1 *Naturfaglige registreringer*

Kunnskapen om de biologiske verdiene innenfor lokaliteten er i hovedsak basert på to kilder:

- forundersøkelsene til verneplanarbeidet (Nettelbladt & Roll 1992, Kristiansen 1982)
- Miljøfaglig Utrednings forslag til skjøtelsesplan

Ved Miljøfaglig Utrednings befaring ble det lagt vekt på å registrere følgende forhold:

- rødlistearter og potensielle signalarter
- vegetasjonstyper
- naturtilstand (suksesjonsfaser m.m.)
- inngrep
- innførte arter

Det blir ikke nærmere redegjort for kilder og kartleggingsmetoder, f.eks. for utvalget av rødlistearter, signalarter eller vegetasjonstyper. Generelt benyttes vanlig brukte litteraturkilder og metoder.

Bilde 2: Lite område med alm i lia

2.2 Fremmede treslag

Plantede treslag er særlig norsk gran, men i noen tilfeller også norsk furu eller utenlandske bartrær (særlig nordamerikanske som sitka/lutzgran). Det er antagelig i første rekke tre former for trusler disse kan utgjøre mot naturverdiene; forsuring av marka, utskygging av den stedegne vegetasjonen og sekundærspredning fra plantefeltene.

Trær fører i sin vekstfase ofte til en viss forsuring av jordsmonnet, opp mot en pH-enhet (Lundmark 1986). Bartrærne gir gjennomgående lavere pH enn lauvtrær. Senkingen av pH skyldes aktive opptak av kationer, men siden disse frigjøres når trærne dør, blir forsuringseffekten midlertidig og betinget av skogbestandets alder (Horntvedt 1989, Lundmark 1986). Faren for forsuring er trolig størst på løsmassefattig eller utvasket mark på sur berggrunn, mens lauvskogsreservatene i Nordland gjennomgående står på meget kalkrik mark med høy naturlig bufferevne. Forsuring anses derfor ikke som noen alvorlig trussel mot naturverdiene.

Derimot er utskygging en mer reell trussel, og effektene av dette er lett å observere ved studier av plantefelt i ulik alder. I de fleste reservat er det dokumentert viktige naturverdier knyttet til feltsjiktet, og dette dreier seg gjerne om middels til relativt lyskrevende planter. I områder med lavvokste, relativt unge plantefelt som står i naturfaglig sett verdifull markvegetasjon, vil derfor snarlig fjerning av disse vanligvis være nødvendig for å opprettholde naturverdiene.

Sekundærspredning av bartrærne er også en meget aktuell problemstilling (dette gjelder også for enkelte innførte lauvtrearter), og kan observeres i flere av de opprettede naturreservatene. Innføring og spredning av fremmede arter anses som en av de alvorligste truslene mot det biologiske mangfoldet på kloden. Det har vært relativt lite fokusert på dette i Norge, sammenlignet med mange andre land, med unntak av for enkelte organismer i ferskvann (som Gyrodactylus). I forvaltningen av skogøkosystemene har forskningen på temaet vært begrenset, på tross av at innplanting av fremmede bartrær har skjedd i stort omfang. NIJOS (2002) oppgir at 1,8 millioner dekar er tilplantet med fremmede treslag i Norge, og at det er påvist spredning av gran på ytterligere 0,36 millioner dekar. Siden de fleste plantede trærne i begrenset grad har kommet opp i frøproduserende alder, er det grunn til å regne med at omfanget øker. I alle reservat der spredning kan observeres eller dette vurderes som en potensiell risiko, tilrås det derfor å fjerne de innførte artene relativt raskt for å redusere faren for sekundærspredning.

2.3 Skjøtselsplanen

Skjøtselsplanen er trinnvis oppbygd, på bakgrunn av;

- planprinsipper (ut fra fredningsformål og andre retningslinjer fra forvaltningsmyndighetene)
- retningslinjer (utledet av prinsippene, i kombinasjon med generell kunnskap om naturverdiene som finnes i reservatet, og hvordan disse bør bevares)
- generelle forslag til tiltak (konkrete regler for forvaltningen av reservatet, basert på retningslinjene)

Det blir i denne rapporten ikke nærmere redegjort for eller gitt referanser som begrunner forslagene til tiltak, ut over det som kommer fram andre steder i rapporten

Bilde 3: Hassel i nedre deler av reservatet

3 Resultater

3.1 Naturfaglige verdier

3.1.1 Generelle naturforhold

Lokaliteten ligger sørøstvendt til i lia sør på Handnesøya. En trang bekkedal danner grensa i øst. Lågurthjørkeskog dominerer sentrale og nedre partier. Det er fattigere blokkmark i øst og skrinnere bjørkeskog i øvre deler. I tillegg til bjørk vokser en rekke hasselbusker i nedre del av området. For øvrig inngår treslag som gråor, selje, osp, rogn, alm, gran og sitkagran. Skogen er i hovedsak ung med en del kratt av bjørk og gråor. Enkelte eldre seljer med rik kryptogramflora inngår også, og sentralt i lia er et lite område med alm (8-10 trær). Det er flere områder med plantet gran. Området i øst langs bekkedalen og området i lia nord for dette danner tette granbestander, mens granplantefeltet ved foten av lia er mer åpent, det samme er et lite område oppe i lia i vest. Siden hovedforekomsten av hassel er i nedre deler av lia er det konflikter knyttet til granforekomstene her.

Lågurtskogen har et feltsjikt av gulaks, hengeaks, teiebær, gullris, hvitmaure, bleikstarr, teiebær, tepperot, hengeving, firblad, blåbær etc. På fuktigere mark inngår mjødurt, hvitbladtistel, skogstorknebb, tyrihjel, sløke, skogsvinerot og kranskonvall.

I tillegg til lågurtskogen inngår skrinnere blåbærskog samt rikmyrer/rikmyrsig. I disse vokser arter som bukkeblad, fjellfrøstjerne, gulstarr, jåblom, kornstarr, gulsildre, myrfiol, blåkoll og bredull.

Området inngår i et fellesbeiteområde og blir beitet av storfe og sau.

Av kryptogamer ble det registrert stiftfiltlav (*Parmeliella triptophylla*) og kystårenever (*Peltigera collina*) på alm og skrubbenever (*lobaria scrobiculata*) på selje.

3.1.2 Tidligere bruk og utvikling

Grunneier Hanna H. Olsen og Gunnhild Forsland opplyste til Miljøfaglig Utredning at området fra gammelt av har vært benyttet til beite for sau, kyr og ungdyr. Ved har vært hogd til eget bruk. Hasselbuskene har vært spart og hasselnøtter har tidligere vært høstet i området. Gran har vært plantet på 50-60-tallet og først på 1970-tallet. Det har også vært noen enda eldre plantinger i området.

Under Miljøfaglig Utrednings befaring i 2002 i forbindelse med forslag til skjøtselsplan, ble det registrert spredte graner ved foten av lia, et tett granfelt inn mot bekkedalen i øst, et tett granplantefelt i oppi lia i øst, samt et lite åpent granplantefelt sentralt i lia i vest. De østre feltene hadde dannet tette bestander med et utskygget feltsjikt, mens de vestre er mer åpne og inngår i lågurtskogen. Det ble registrert beite av storfe og sau i området.

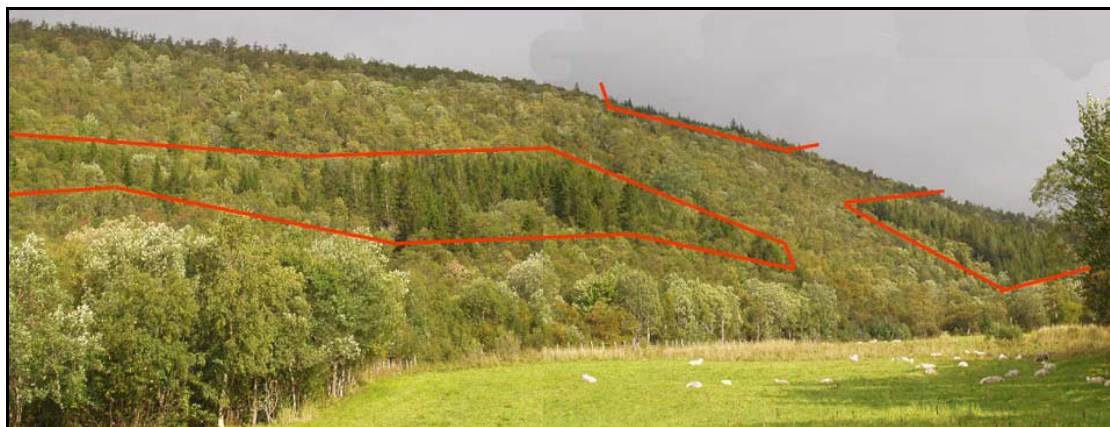
Generelt gir området preg av å være en kulturpåvirket lågurtskog med tendenser til gjengroing med lauvskog.

3.1.3 Forekomst av hassel, skogbingel og vårerteknapp

Skogbingel vokser i tette bestander i det meste av reservatet. Det ser ut som om den trives i slik halvåpen beitepåvirket skog. Skogbingel er flerårig med krypende jordstengel. Den vokser på moldjord og baserik jord i lauvskog og kratt, bergsprekker. Arten er nokså vanlig langs kysten fra Oslofjorden til Hordaland samt at den forekommer sterkt isolert i Nordland fra Brønnøy til Nesna (Lid & Lid 1994). Arten blir ikke beitet, og beite har trolig bidratt til den store utberedelsen av arten i området på tilsvarende måte som einstape.

Hassel vokser i frodige lunder i nedre deler av området. Under feltarbeidet (2002) ble det registrert mye modne hasselnøtter på buskene. I område med hassel er også plantet mye vanlig gran, og grana, som er i spredning, truer enkelte av hasselbuskene. Det ble ikke registrert vårerteknapp under befaringen.

Det er ingen umiddelbar fare for forekomsten av hassel eller skogbingel i området.

Bilde 4: Bilde tatt mot nord. Granbestand inn mot bekkekløfta i høyre billedkant, granbestand opp i lia i øst sees i horisonten, mens det mer åpne feltet ved foten av lia strekker seg ut av venstre billedkant. Hovedforekomst av hassel ligger vest for venstre billedkant.

3.1.4 Mulige trusler og skjøtselsbehov

Granplantingen i nedre del av reservatet kan på lengre sikt være en trussel mot naturverdiene. En del av hasselbuskene kan skygges ut ettersom grana vokser til. I tillegg sprer grana seg i nedre deler og vil på lengre sikt kunne dominere treslagsbildet i denne delen av reservatet. I de øvre granbestandene er vindpåvirkningen betydelig og grana har fått en del skader. Det er mindre sannsynlig at sekundærspredning er en trussel i øvre deler.

Innenfor granbestandene i øst er skogen sluttet og feltsjiktet er borte. Det anbefales at plantefeltet av gran avvirkes tidligst mulig og senest innen frøspredningen tar til for alvor, dvs. om ca. 20 år. Granfeltet i nedre deler av reservatet bør tas ut i løpet av en 10-års periode og området bør overvåkes med jevne mellomrom (5-10 år) for å fjerne ung gran. Et middels beitetrykk som nå, bør kunne opprettholdes uten at naturverdiene blir redusert. Hogst av ved (bjørk og gråor) i området kan tillates i begrenset omfang. Vedhogst bør utføres etter nærmere retningslinjer om gjensetting av enkelte store trær etc .

3.2 Skjøtselsplan

3.2.1 Prinsipper

Planens primære formål skal være "å bevare et skogområde med en nordlig og i norsk målestokk større hasselforekomst med plantegeografisk interessante arter, deriblant vårerteknapp og den nordligst kjente forekomst av skogbingel, samt den tilhørende fauna.", - innenfor et mest mulig naturlig skogbilde og/eller innenfor et kulturlandskap representativt for en bestemt tidsepoke. Som sekundære formål skal eventuelle andre naturverdier i området søkes bevart, samt andre bruksmåter tilgodesees.

Som aktuelle andre naturverdier i reservatet vurderes her bevaring av mangfold knyttet til lågurtskog, bl.a. av karplanter, lav og sopp. Som andre bruksmåter vurderes forholdet til å bruke området til husdyrbeite, uttak av ved og ferdsel som aktuelle.

Ambisjonsnivået for ressursinnsats i forhold til skjøtsel og andre aktive, kostnadskrevende tiltak for å fremme fredningsformålet settes middels, d.v.s. årlige tiltak og en gjennomsnittlig innsats som ligger ned på 5-10 dagsverk pr. år.

3.2.2 Retningslinjer

1. For hele reservatet vurderes det å være kvaliteter knyttet til et åpent skogbilde, og her er skjøtsel som bevarer dette landskapsbildet og artsmangfoldet ønskelig.
2. Norsk gran og sitkagran vurderes som en reell trussel mot naturverdiene og bør overvåkes og tas ut.
3. Høyere innslag av gamle og døde trær kan på sikt bli verdifullt.
4. Reservatet er i en suksesjon som følge av redusert kulturpåvirkning, gjengroing og granplantning. Dette skaper usikkerhet omkring framtidig utseende på naturmiljøet, effekter av ulike tiltak og utvikling av bl.a. forekomst av hassel og kravfulle arter. En bør derfor være restriktiv med tiltak som kan forsterke graden av ustabilitet i naturmiljøet, og holde området under oppsyn for å observere framtidige endringer.

3.2.3 Generelle tiltak

1. Hogst av bjørk og gråor tillates, under følgende forutsetninger:
 - Hogsten skal ikke gi skader på markvegetasjonen, herunder ikke endre dreneringsforholdene i lia. Dette innebærer at den primært bør utføres på frossen mark, eventuelt manuelt uttak i vekstsesongen.
 - Det skal stå igjen minimum 30 middelaldrende til eldre trær pr. dekar etter hogsten (dvs. maksimalt 5-10 meters avstand mellom trærne).
 - De eldste lauvtrærne skal stå igjen
2. Husdyrbeite er tillatt innenfor området. Det anbefales at beitinga begrenses til ekstensivt beite med sau. Situasjonen bør overvåkes, og ved tegn på skader på verneverdiene bør tiltak vurderes.
3. Hogst av innførte treslag, primært gran og sitkagran, tillates innenfor hele området og uten nærmere restriksjoner ut over at den ikke skal gi skader på annen vegetasjon jfr. første strekpunkt under punkt 1.
4. Menneskelig ferdsel vurderes ut fra dagens situasjon som uproblematisk og ingen tiltak settes i verk i forhold til dette.

5. Reservatet befares av kompetent biolog minst hvert 10. år for å sjekke bl.a. forekomst av alm, karplanter og sopp og spredning av innførte treslag, og iverksetter tiltak hvis det oppstår fare for at verneverdiene forringes.

Bilde 5: Skrubbenever på selje

4 Kilder

4.1 Skriftlige kilder

Fjeldstad, H. 2002. Forslag til skjøtselsplan for Dillern – Ørnes naturreservat, Nesna kommune. Miljøfaglig Utredning, rapport 2002:28. 14 s.

Horntvedt, R. 1989. Barskog og forsuring. NISK rapport 3/89. 12 s.

Kristiansen, J. N. 1982. Registrering av edellauvskoger i Nordland. K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Rapp. Bot. Ser. 1982-6: 1-130.

Lid, J. & Lid, D.T. 1994. Norsk flora. 6 utgåve ved Reidar Elven. Det norske samlaget. 1014 s.

Lundmark, J-E. 1986. Skogsmarkens ekologi. Ståndortsanpassat skogsbruk. Del 2 - tillämpning. Skogsstyrelsen. 319 s.

Nettelbladt, M.G. & Roll, E. 1992. Utkast til verneplan for rike løvskoger i Nordland fylke. Fylkesmannen i Nordland, miljøvernavdelinga. Rapport nr. 4-92. 93 s.

NIJOS 2002. Resultatkontroll Skogbruk og Miljø. Rapport. NIJOS nummer 6/2002. 38 s.

Vedlegg 1: Fredningsforskrift

Forskrift om fredning av Dillern - Ørnes naturreservat, Nesna kommune, Nordland.

Fastsatt ved kgl.res. 15. desember 2000 med hjemmel i lov av 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern § 8 jf. § 10 og § 21, § 22 og § 23. Fremmet av Miljøverndepartementet.

I

I medhold av lov av 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern, § 8, jf. § 10 og §§ 21, 22 og 23, er et naturområde i Nesna kommune i Nordland fylke fredet som naturreservat ved kgl. res. av 15. desember 2000 under betegnelsen Dillern - Ørnes naturreservat.

II

Det fredede området berører gnr./bnr.: 18/1, 18/2 og 19/1.

Reservatet dekker et totalareal på 445 daa. Grensene for naturreservatet fremgår av kart i målestokk 1:5.000, datert Miljøverndepartementet desember 2000. Kartet og fredningsforskriften oppbevares i Nesna kommune, hos Fylkesmannen i Nordland, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet. De nøyaktige grensene for reservatet skal avmerkes i marka, og knekkpunktene skal koordinatfestes.

III

Formålet med fredningen er å bevare et skogområde med en nordlig og i norsk målestokk større hasselforekomst med plantegeografisk interessante arter, deriblant vårerteknapp og den nordligst kjente forekomst av skogbingel, samt den tilhørende fauna.

IV

For reservatet gjelder følgende bestemmelser:

1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er fredet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter eller plantedeler fra reservatet. Nye plantearter må ikke innføres. Planting eller såing av trær er ikke tillatt.
2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er fredet mot skade og ødeleggelse. Nye dyrearter må ikke innføres.
3. Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, gjerder, anlegg og faste innretninger, hensetting av campingvogner, brakker o.l., fremføring av luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, drenering og annen form for tørrlegging, utføring av kloakk eller konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, gjødsling, kalking og bruk av kjemiske bekjempningsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen er ikke fullstendig.
4. Idrettsarrangement, jakthundprøver og annen organisert virksomhet i naturreservatet er forbudt.
5. Motorisert ferdsel er forbudt. Start og landing med luftfartøy er forbudt.
6. Bruk av sykkel, hest og kjerre samt ridning er forbudt.
7. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til fredningsformålet forby eller regulere ferdselen i hele eller deler av reservatet.

Vedlegg 1: Fredningsforskrift

V

Bestemmelsene i kap. IV er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i ambulanse-, politi-, brannvern-, rednings-, oppsyns-, skjøtsels- og forvaltningsøyemed, med unntak av øvelseskjøring i den forbindelse.
2. Sanking av bær og matsopp.
3. Tradisjonell beiting, unntatt beiting med geit. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til fredningsformålet ved forskrift regulere beitetrykket i hele eller deler av reservatet.
4. Jakt.
5. Vedlikehold av bygninger og anlegg som er i bruk på fredningstidspunktet.
6. Organisert ferdsel i reservatet av universitet, høyskoler, skoler og barnehager i undervisningssammenheng.

VI

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan etter søknad gi tillatelse til:

1. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter nevnt i kap. V, pkt. 4 og 5.
2. Skjøtsel og uttak av plantede trær, og nødvendig motorferdsel på frosset eller snødekt mark i den forbindelse.
3. Vedhogst til husbehov.
4. Bruk av reservatet i forbindelse med reindrift.
5. Avgrenset bruk av reservatet som angitt i kap. IV, pkt. 4.

VII

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan gjennomføre skjøtselstiltak for å fremme fredningsformålet. Det bør utarbeides skjøtselsplan som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak.

VIII

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften når formålet med fredningen krever det, for vitenskapelige undersøkelser, og arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning og i andre særlige tilfeller dersom det ikke strider mot formålet med fredningen.

IX

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne forskriften.

X

Denne forskriften trer i kraft straks.

Vedlegg 1: Vernekart

